

Proč diplomacie nemůže ukončit válku na Ukrajině

 nationalinterest.org/feature/why-diplomacy-can-t-end-ukraine-war-209268

Mezi pozorovateli rusko-ukrajinské války panuje shoda, že by měla skončit co nejdříve. Většina Ukrajinců nemohla více souhlasit. Kromě toho by mnoha Rusům nevadilo, že by masakr přestali. Proč tedy stále neexistuje vyjednané finále války?

Potenciál pro kompromis mezi Kyjevem a Moskvou brzdí mnoho důvodů. Ukrajinská a ruská ústava, vnitřní politika obou zemí, zvláštní potřeby Krymu a východoevropská historická paměť – to vše představuje překážky diplomatickému urovnání. Každá z nich je impozantní bariérou a jejich kombinovaná výzva pro rozhodovací činitele v Moskvě a Kyjevě pravděpodobně prodlouží válku až do roku 2024.

Prosazovat vyjednané příměří s určitou trvanlivostí – nemluvě o udržitelném míru – mezi Ukrajinou a Ruskem je marné. Dodržování této strategie by bylo nejen neprůkazné, ale také by absorbovalo energii potřebnou k prosazení slibnějších cest k vyřešení konfliktu.

Ústavy Ukrajiny a Ruska

Často zmiňovanou překážkou kompromisu mezi Kyjevem a Moskvou jsou základy mezinárodního práva (tj. nedotknutelnost hranic a územní celistvost států). I když to nepochybně platí, globální normy nejsou nejvyšší právní překážkou pro úspěšná rusko-ukrajinská jednání. V minulosti se postsovětské Rusko zabývalo vytvářením nebo podporou separatistických hnutí, rozdmýcháváním nebo rozdmýcháváním občanských válek a také zakládáním takzvaných „republik“ na svém dvorku.

Před deseti lety však Moskva překročila tuto neformální strategii ničení nezávislých států vznikajících z jejího bývalého impéria. V březnu 2014 Rusko formálně anektovalo Krym a učinilo z něj oficiální součást své pseudofederace. V září 2022 Moskva tento krok zopakovala a prohlásila čtyři pevninské regiony jihovýchodní Ukrajiny za součást Ruské federace. Ruská ústava byla změněna tak, aby je plně začlenila. Výsledkem je, že nyní existuje pět správních jednotek Ukrajiny nárokových ruskou ústavou a mnoho nižších ruských právních aktů, včetně zákonů, dekretů, rezolucí atd.

Podle ukrajinského a mezinárodního práva je nárok Moskvy neplatný. Kromě toho, na rozdíl od všeobecného přesvědčení, je samo ohlášený nárok Ruska na pět okupovaných ukrajinských regionů historicky pochybný. Tato území byla kolonizována carským a sovětským impériem spíše než ve vlastnictví prvotního moskevského státu. Nicméně nezákonné a ahistorické předstírání Moskvy vůči pěti ukrajinským regionům je nyní plně zakotveno v ruském právu, federální legislativě a státní struktuře. To již mělo hluboký materiální a psychologický dopad na každodenní ekonomický, sociální, kulturní a soukromý život občanů v anektovaných oblastech, zejména na Krymu.

Ústavu Ukrajiny ani Ruska nelze snadno změnit. Teoreticky může být ukrajinská ústava rychle změněna dvoutřetinovou většinou ukrajinského jednokomorového parlamentu, Nejvyšší rady (Verchovna Rada). Taková ústavní reforma však nikdy neprojde. V srpnu 2015 se pod tlakem Berlína a Paříže bývalý ukrajinský prezident Petro Porošenko pokusil dočasně a okrajově změnit ukrajinskou ústavu, aby naplnil

nechvalně známé Minské dohody. Naplánování parlamentního hlasování o této drobné a pravděpodobně nedůležité ústavní reformě však vedlo k násilnému střetu před *Nejvyšší radou*. Několik lidí zemřelo a desítky byly zraněny v centru Kyjeva. Navrhovaný dočasný zvláštní status pro Rusy okupované části Donbasu parlamentem neprošel. Na tomto pozadí a vzhledem k dalším faktorům se ukrajinské zřeknutí svého legitimního státního území nikdy nestane.

Naproti tomu vyhlídka ruského zvrácení ústavních reforem z let 2014 a 2022 zavádějících anexe je poněkud pravděpodobnější než ukrajinské zastavení dočasně okupovaných území. Přesto, pokud a až se takový záměr objeví, nebude snadné Rusko plnit své závazky podle mezinárodního práva realizovat. Nejenže je politicky schůdnější území anektovat, než je postoupit, ale ruský postup ústavní revize je také složitější než ukrajinský.

Hypotetické hlasování ruského parlamentu o zrušení anexie by bylo pouze prvním z několika kroků k uzákonění nové ústavní reformy. Navíc, aby mohl takový revizní proces začít, musely by se nejprve zásadně změnit režim v Moskvě a situace na Ukrajině. Jinými slovy, formální ruská reverze Putinova expanzivního dobrodružství přijde až *poté*, ne *před* jeho materiálním koncem. Naděje, že Ukrajina a Rusko mohou uzákonit byť jen dočasné zrušení jejich aktuálně platných ústav, je nereálná.

Dva domácí volební obvody Hawkish

Ukrajina i Rusko obsahují významné sociální a politické skupiny, které se striktně staví proti jakémukoli územnímu nebo politickému kompromisu s nepřítelem. Vzhledem k vysoké lidské a politické oběti války v obou zemích by i symbolické ústupky druhé straně znamenaly pro obě vlády vnitropolitické výzvy. Smířlivé kroky vůči druhé straně, jako výsledek hypotetických jednání, budou velkou částí obou společností považovány za činy národní zrady. Mnoho občanů a celých stran by se proti nim postavilo, jejich hlas by byl slyšet a stal by se politicky i fyzicky aktivní.

Jestřábí volební obvody na Ukrajině a v Rusku nejsou samozřejmě normativně ani politicky srovnatelné. V mnoha ohledech se zásadně liší – morálně, historicky a kulturně. Na jedné straně ukrajinský volební obvod pouze požaduje obnovení práva, pořádku a spravedlnosti. Tento jestřábí tábor zahrnuje většinu populace a elity země.

Na druhé straně jsou Rusové, kteří trvají na tom, že alespoň některé územní a politické zisky z vojenské intervence Moskvy na Ukrajině od roku 2014 by měly zůstat trvalé. Radikální křídlo, včetně samotného Vladimira Putina, považuje již dosažené územní rozšíření za nedostatečné. Pro ně jsou součástí Ruska také některé regiony, které ještě Rusko neanektovalo, jako Oděsa a Mykolajiv. Současné nečlenství ukrajinského státu v EU a NATO by se navíc z tohoto pohledu mělo stát trvalým. Rovněž si myslí, že suverenita Ukrajiny by měla být omezena v několika dalších ohledech – od jazyka po obrannou politiku.

Hloubka a šířka jestřábí u ruské populace je menší než u občanů Ukrajiny. Budoucí ruské přijetí ztráty většiny relativních zisků pro Rusko z války je pravděpodobnější a může se stát širším než ukrajinské přijetí písemného uznání ztráty území a suverenity. Moskevská anexe Krymu v roce 2014 má však v Rusku nadále drtivou podporu. Tento sentiment daleko přesahuje otevřené imperialistické části ruské společnosti.

Takový výhled vytváří zvláštní strategický problém pro Kreml, ruské obyvatelstvo a vnější aktéry. Z geografických důvodů je Krym pro Rusko nejvzdálenějším a nejméně obhajitelným z pěti ukrajinských regionů anektovaných od roku 2014. Je tak nepravděpodobné, že by válečná kořist zůstala v trvalých ruských rukou. Přitom Krym je a zůstane nejoblíbenějším z Putinových územních úspěchů ve válce.

Je jisté, že cíle, nálady a vize obyčejných Ukrajinců a Rusů ohledně války, měřené v průzkumech veřejného mínění, se od roku 2021 mění v obsahu a intenzitě. Přesto dnes jasná většina Ukrajinců nadále podporuje kompletní obnovení územní celistvosti před mírem. V Rusku průzkumy nadále ukazují silnou podporu „zvláštní vojenské operaci“. Obě země navíc obsahují vokální maximalistické jestřábí skupiny, které jsou striktně proti byť jen drobným ústupkům. Některé z těchto zvláště neústupných částí společnosti zahrnují členy, kteří mají zkušenosti s používáním zbraní a mají k nim přístup.

Dvojitá vnitropolitická výzva pro úspěšná jednání by zůstala i po hypotetické dohodě o změně ruské nebo ukrajinské ústavy (nebo obou). Ruská a ukrajinská vláda se mohou z toho či onoho důvodu přiklonit k dosažení vyjednaného konce války. Zůstává však otázkou, jaký kompromis by dokázali prodat méně holubičí části svého domácího publika. Vzhledem k více či méně rozšířeným jestřábím náladám v ukrajinské a ruské populaci by Moskva i Kyjev riskovaly občanskou válku doma.

Ve skutečnosti se Moskva vždy od roku 2014 snažila povýšit svou původně tajnou – a později otevřenou – mezistátní válku proti Ukrajině na občanskou válku uvnitř samotného ukrajinského politického národa. Osm let Západ podivně podporoval tuto kremelskou strategii svým tlakem. o Kyjevě, aby provedl nechvalně známé Minské dohody. Tato ostudná politika, kterou prosazovaly především Berlín a Paříž, skončila teprve v únoru 2022.

Jak ukázala vzpoura Prigožinů loni v červnu, vyhlídky na domácí občanské nepokoje se staly problémem i pro ruské vedení. Prigožinovo ozbrojené povstání bylo motivováno, možná stojí za připomenutí, vnímáním povstalců nedostatečné bojovnosti z Moskvy, nikoli nějakým pacifismem. Vzhledem k překérní politické situaci v ruském i ukrajinském vnitrozemí je nepravděpodobné, že Kyjev nebo Moskva budou schopny učinit dostatečné ústupky k dosažení trvalého příměří, natož mírové dohody.

Krymský hlavolam

Další překážkou pro dosažení vyjednaného konce války je role Krymu v ruském národním myšlení a vojenské expanzi od roku 2014. Jak již bylo zmíněno, Krym byl nejoblíbenějším územním úspěchem, který Putin ruskému národu představil. Jde o mnohem cennější ruskou geografickou akvizici než Podněstří v Moldavsku, Abcházii a region Cchinvali („Jižní Osetie“) v Gruzii nebo regiony Doněck, Luhansk, Záporoží nebo Cherson na pevninské Ukrajině. Anexie v roce 2014 však byla založena na hluboce chybném historickém příběhu o údajně ruském Krymu.